

to le mimogrede. Tisto, kar razen povedanega posebno označuje to prisrčno pisano knjigo, so duh, ki jo preveva, in pa slog ter način pripovedovanja. Iz teh zgodb odseva bogata življenjska skušnja, iz njih diha dobrota do ljudi, živali in prirode vobče, in še posebej topla ljubezen do domače zemlje in njene lepote. To ljubezen je pisatelj poudaril tudi na zunaj v lepi podobi šopka, ki si ga je natrgal za slovo od planin in ki ga sestavljajo očnice, murke in sleč. Že zaradi tega bo Finžgarjev »Gospod Hudournik« nedvomno našel mnogo hvaležnih bralcev. Prav tako pa je malo pisateljev, ki bi imeli toliko izrazitega smisla za nazornost podob in prizorov ter tako živ, jedrnat in svojski izraz. Tudi s te strani je »Gospod Hudournik« delo, ki nudi človeku kar največ užitka.

Nemogoče je izčrpati vse posebnosti pisateljevega sloga in izraza, vendar naj tukaj navedem vsaj nekaj jezikovnih zanimivosti. Prva posebnost so kratki in prav zaradi tega nenavadno jedrnatih stavki. Posebno ljubi pisatelj nazornost podobe, obenem pa skrbi tudi za ritem stavka, kar lahko vidimo iz naslednjega primera: »Nastal je vrišč, kokòt in beg in frčanje na vse plati.« (Str. 53.) Človek živo vidi pred seboj jato preplašenih kokoši! To že vemo, da temelji klenost Finžgarjevega jezika tudi na pregovorih, ki so bodisi izvirni, ali pa vzeti naravnost iz ust ljudstvu; semkaj spadajo na primer »ima nos, da bi čez morje zavohal pečenko« (47), »vse je (lepo in v redu) kakor v prstanu« (115), »šoba, da bi lahko koso klepal na njej« (151), »moj domèk, čeprav ga je samo za bobèk« (45). Zanimiv je posebno zadnji zgled, ker ga najdemo v podobni obliki tudi v Jalenovi povesti »Trop brez zvoncev« (str. 74), kjer ga beremo v naslednji obliki: »Dober je dom'k, če ga je le za bob'k; / kdor ga pa nima, pa za njim kima.« Pri tem pa je zanimivo to, da navaja Jalen citat kot »izrek, ki ga je bil slišal pri vojakihi od prijatelja Franceta Žurge, doma iz Toplic na Dolenjskem«. Od kod je pregovor, ali ga imata Finžgar in Jalen iz istega vira — na to vprašanje naj odgovori kdo drug! Pa tudi glede na posamezne izraze je branje najnovejše Finžgarjeve knjige prav privlačno in poučno. Pisatelj je bogat z izrazi, nazoren in iznajdljiv, kadar je treba dati ime živalim, stvarim ali pojavom; pri tem uporablja polno nenavadnih besed, katerih pomen je včasih tudi precej drugačen mimo običajnega. Tako beremo zjedi poleg ogrizka (32); potoma nam. spotoma ter s curkom nam. curkoma (55); prebitansko nam. prebito (111); užagati jo (36); s pametjo (glavo) trčiti v tram (61); drvnica nam. drvarnica (61); risniti = planiti pokonci (63); odkolehati (kos klobase) ali odtesati (krajec kruha) nam. odrezati (66); ni odlegla namesto odnehala (100); za pridav nam. za nameček (142); drpaliti (v planino) v neprehodnem pomenu (94); medtem ko rabi n. pr. Mencinger izraz »sivór« za starega človeka, pravi Finžgar: ob Savi je ležal sivor (meglica) (109); napuhnež je osabnež (111); pes replja (65) ali tacka (125); itd. Podobnih zgledov bi lahko navedli še mnogo, a naj bo dovolj. Bralca, ki ima čut za nazornost besede, spominja Finžgarjev jezik na Levstikovo klasično slovenščino v »Martinu Krpanu« in drugod.

Primerne ilustracije (risbe) k besedilu je napravil Nikolaj Pirnat.

France Vodnik.

Ana Wambrechtsamer: Danes grofje celjski in nikdar več. Zgodovinski roman. 1940. Založba »Naša knjiga«, Ljudska knjigarna v Ljubljani. Naša

knjiga V. Prevedel Niko Kuret. Ovitek opremil arh. Vlado Gajšek. Natisnila Ljudska tiskarna v Ljubljani. Str. 492.

Celjske zvezde in Celjani so postali naš mit, h kateremu se spet in spet povračamo in sanjamo ob njem prav tako kot ob Matjažu. Dà, saj so prešli celo v narodno pesem, v kateri jih srečamo v mestu belem in veselem z ono usodno značilnostjo neugnane sle, ki jih je upropastila. Sam Prešeren je omenil potem v vrhu sonetnega venca »boj Vitovca«, nakar je ob prvem svitu našega pripovedništva prva obdelala celjsko tragiko Josipina Urbančič Turnogradska v svoji novelici »Nedolžnost in pravica« (1851), ob kateri se je nemara navdušil J. Frankolski, kmet v Črešencah, da je zložil »Veroniko Deseniško, epično pesem v XV. spevih«, ki je izšla v Janežičevem Cvetju iz domačih in tujih logov 1863. Noveli in epu je sledila Jurčičeva drama »Veronika Deseniška« v letu njegove smrti 1881, potem pa smo dobili Detelova zgodovinska romana »Veliki grof« (1885) ter »Pegam in Lambergar« (1891), Aškerčevo »Celjsko romanco« in Funtkove »Teharske plemiče« (1890). V času naše moderne, ki ji ni bilo za zgodovinske motive, je dal Hrvatom Tomić dramo »Veronika Desinicka« (1904), Aškerc pa je še pred smrtjo izdal »Poslednjega Celjana« (1912). Po svetovni vojni je kult Celjanov zopet oživel: Župančič je izzval Novačana, Novačan Krefta... S temi domačimi deli smo se za enkrat dovolj oddolžili Celjanom in jih, po Župančiču n. pr., tako prikazali, da ostane sijaj celjskih zvezd tak, kot zasluži — nepozaben za vse čase.

Wambrechtsameričino delo, ki ga moramo sedaj pridružiti domačemu leposlovju o Celjanih, je delo štajerske rojakinje nemškega rodu. Vživela se je v Celjsko kroniko, preštudirala zgodovino treh rodov — Hermana, Friderika in Urha — in nam podala verno sliko njihovega življenja, močnega v volji, neukrotenege v izživljanju, nepopustljivega v zamislih in neračunajočega z neznanko, ki je božja Previdnost in vse, kar je z njo v zvezi.

Pisateljica je zajela in podala zgodovinsko snov času primerno v obliki kronike, katero je »ta dan po prazniku vnebovzetja naše ljube Gospe, ko se piše leto 1471—0 po rojstvu našega Gospoda in Zveličarja, teden dni zatem, ko so divji Turki častitljivi Jurjevi (!) klošter razdejali in le-tam grob gospe Veronike, ki je bila za živih dni rajnega kneza in grofa Friderika ljuba, pokončali«, začel pisati Berthold Aprehar, ki je za Vitovčevih bojov izgubil nogo in našel kot pri svojem bratu vicedomu v grofiji v belem celjskem mestu. Ob mislih na preteklost hodijo k njemu v vas razni obrazi, vsi živi, kot jih je njega dni gledal, zlasti obraz gospoda Jošta Soteškega. Zato hoče »v pisavi, umetnosti, ki sem se v njej že zgodaj vadi, ohraniti in sporočiti, kar je videl gospod Jošt, služabnik in pajdaš naših grofov, kar je z njimi doživel in kar se je meni samemu v njih službi primerilo.«

Tako je dana dispozicija in utemeljeno neposredno in živo slikanje zapletenih dogodkov od največjega razmaha Celjanov do njihovega tragičnega konca. Celje s Spodnjim in Gornjim gradom, Krško, Desenice, Kočevje, Radovljica in Ljubljana, štajerske vasi in trgi in gradovi, Koroška in Kostnica, Pečuh in Dunaj in Praga in Belgrad so pozorišče, koder se uveljavlja moč Celjanov: očeta, sina in vnuka. Oče in vnuk sta istega kova, sin Friderik, ki je hotel iti v ljubezni svojo pot, je moral pred očetovo voljo kloniti na ljubo slavi celjskih zvezd, katere pa le ugasnejo, ker so v svoji razvratnosti,

ki kar odbija, računali samo s svojo močjo. Wambrechtsameričini Celjani so srednjeveško pristni, prav tako pa tudi vse njihovo okolje: vladarji, vitezi, graščaki, meščanstvo z vsemi stanovi in vaščani, ki jih je pisateljica tako zadela, da se ti ob njih zdi, kakor bi hodil po Spodnjem gradu in gledal žive freske. Seveda, marsikaj bi bilo bolje, ako bi bilo nekoliko zabrisano.

Kuret je delo lepo poslovenil. V besedju in dikciji je ohranil nadih srednjeveškega obeležja. V splošnem. Tu pa tam pa se mu je le ponesrečilo, ko je slovenil z besedjem, ki ga srednji vek ni poznal. Dr. Joža Lovrenčič.

Emil Frelih: Materi. Risbi sta delo akad. slikarja Franceta Godca. Avtorjeva oprema. Založba Naši obrabi. 109 str. M. 8°. V Ljubljani 1941.

Emil Frelih, čigar ime je večini še neznano, saj se je le nekaterikrat pojavil v javnosti, je napisal drobno zbirko črtic, pisem in misli o svoji materi. Narekovalo mu jih je čustvo ljubezni in sočutja do bolne in trpeče matere, do vseh mater in vzvišenosti materinstva. Res, skozi vso zbirko se vleče rdeča nit ljubezni, preprostosti in vdanosti. A nič več! Vse avtorjeve stvaritve se ne dvignejo nad površino povprečno dobrih časniških podlistkov. Njegovi izrazi in fraze so časniški, včasih tudi tako sentimentalni, da ne morejo bralca povzdigniti v dojetanje tiste ljubezni, ki je navdajala Freliha, ko je to delo pisal. Le sem in tja se dvigne nad povprečnost, a to samo v nekaterih stavkih ali odstavkih. Najboljša je prav za prav še črtica »Življenje je lepo«. Črtice »à la »Rezika« in »Vrnitev« pa so tipično časniške in zato brez umetniške vrednosti. Pogrešam tudi smotrne ureditve, ki jo taka zbirka nujno zahteva. Citati na čelu zbirke iz Meška, Cankarja, Preglja itd. bi lahko brez škode odpadli. Avtor jih je najbrž pridal samo zato, da je izpolnil nekaj nad 100 strani. Prav tako so odveč tudi druga mašila, prazne strani, posvetila itd. Lep in aktualen pa je motto. Knjiga se prične šele s sedemnajsto stranjo! Pozdraviti pa je treba francoski način predgovora, ki ga je napisala Vida Tauferjeva. To bi bilo treba uvesti pri vseh naših prvencih, da bi junaško in vztrajno stopali v javnost. — V splošnem ostane knjiga le osebni dokument avtorjeve ljubezni do matere.

Tone Glavan.

Sonja Sever: Pravljice. S slikami opremila Marija Vogelnikova. 1940. Ljudska knjigarna v Ljubljani. Natisnila Zadružna tiskarna v Ljubljani. Str. 104.

Severjeva si je že nekako pridobila ime dobre mladinske pisateljice. Ob tej zbirki njenih »Pravljič« (Čudežni zaliv, Zlati ključek, Grad martinčkov, Čudežna pravljica o ptičku Enonogu, Čarodejni cvet, Princesa Ida in njene bele miši, Pred velikim sodnikom) bi rad potrdil njen sloves, a ga ne morem. Pravljič je tvegana stvar, s katero se ne moreš igrati. Sladkega, omlednega besedičenja ne prenese in domišljija se mora vendarle gibati v takih mejah, da otrok ne izgubi vere v resničnost prikazanega sveta, čeprav je čudežen. S tega stališča bi zavrnil Čudežni zaliv, Čudežno pravljico o ptičku Enonogu, medtem ko so druge z zaključno živalsko zgodbo bolj ali manj sprejemljive.

Jezik in slog sta pa taka, da se čudim, kako je mogla ta knjiga iziti. Poleg stvarnih neokusnosti te motijo od vrste do vrste oblikovne napake in stilistični germanizmi, da se ti ob njih nehote vsiljuje dvom o pristnosti.